tegen die twee huizen aanbeukt, dan wordt het huis op den zandbodem uit zijn voegen gelicht, valt, en zijn val is groot; maar wat blijft staan, omdat het den stortvloed trotseeren kon, dat is het huis op den rotsgrond opgetrokken.

Het huis op den rotsgrond tart de elementen, omdat de vastheid van den rotsbodem in weerstandsvermogen het van de aanvalskracht van den storm wint.

Nu heeft dit alles, hoe schoon ook het beeld in de gelijkenis zij, toch uitsluitend *geestelijke* duidenis.

Jehovah heet Israëls Rotssteen, omdat Hij vastheid geeft aan Israëls innerlijk bestaan.

Ook wij noemen den Heere onzen God onzen Rotssteen, om uitdrukking te geven aan de vastheid die ons hart in God bezit.

Dat huis in de gelijkenis is ons geestelijk huis. Het huis, dat staan blijft als de stormen loeien, is het zedelijk karakter van den krachtig geestelijk ontwikkelden man, dat ongeschokt en onbewogen blijft. En het huis dat instort, is het beeld van een innerlijk zielsbestaan, dat zich ophield zoolang het al voor wind en tij ging, maar dat inzinkt als de storm van het leven of de storm van zonde en verleiding opsteekt.

En ook doelt het op het einde, op de uitkomst van heel ons leven, als we sterven.

De persoon, het karakter, het zielsbestaan, dat hier op aarde vasten grond onder zich kreeg, wordt ook door de wateren des doods niet overweldigd; hij daarentegen, die glijden en wankelen bleef tot aan zijn sterven, bezwijkt inwendig bij het naderen van den dood.

Nu kende men ten onzent lange, lange jaren wel persoonlijke inzinking, maar zóó, dat toch altoos de grond, de bodem van het geestelijk, met name van het godsdienstig leven, vast bleef liggen.

Er waren altoos misdadigers, die de wet schonden, en ze werden gestraft. Er werden altoos zwakke, licht verleidbare personen gevonden, die uitgleden, en van wier zonde ieder wist. Er bleef steeds in elks persoonlijk leven, hoe eerzaam ook, een zwakke kant, dien het zelfbewustzijn wraakte en waar de consciëntie tegen getuigde.

Maar wat ook waggelde en wankelde, de grond, de bodem van het zedelijk leven waggelde niet.

De wet Gods stond muurvast als de rots van Horeb in het midden van het maatschappelijk leven; en al mocht men in fijnere distinctiën soms mis treden, het Gij zult niet dooden, Gij zult niet stelen, Gij zult niet echtbreken, stond vast. Daar wrong en wrikte niemand aan. Ook al hield men de wet niet, ieder wist zeer goed in zijn binnenste, wat die wet was en wilde.

Dat was destijds *aller* vastheid; dat de zedelijke rotsgrond waarop ieder leefde; dat de onbewogen en onbewegelijke grondslag van heel ons maatschappelijk en persoonlijk bestaan.

Niet, dat dit altoos zoo geweest was. Verre van dien. Maar zoo was het door het Woord des Heeren, door de prediking van het Evangelie, door den invloed en de macht van den Christus onder de gedoopte volken geworden.

Maar juist dit houdt nu op.

Met bijl en houweel zijn de mannen van het nieuwe licht op alle manieren bezig om den vasten zedelijken grondslag op te breken.

Alles moet thans op losse schroeven gezet.

Niets mag onverwrikbaar vast blijven.

Er is moord die geloofd wordt. Zelfmoord wordt aanbevolen. Eigendom heet diefstal. Niet de misdadiger, maar zijn omgeving is de schuldige. Deugd en ondeugd ziet men stuivertje wisselen. Vrije liefde moet het huwelijk vervangen. De geboorte van het kind wordt niet als zegen Gods ingewacht, maar misdadig voorkomen. Eerbied voor ouders of overheid komt niet meer te pas. Een aalmoes is geen weldaad meer, maar een beleediging. Kortom, er is geen enkele grondslag meer van het recht of van de zedelijke ontwikkeling, die vast blijft liggen.

Het wordt alles losgewoeld. Alle rotsbodem wordt in kruiend zand omgetooverd. Ieder maakt van de wet, wat zijn zin en zucht er van maken wil.

Zoo is heel het geestelijke leven der volken als een wildgedreven zee, als een opgestuwde waterspiegel; en het scheepke van ons leven dat er op dobbert, wordt steeds meer een speelbal der golven.

Tot zelfs in Christelijke kringen dringt die onvastheid almeer door. De strengen van het leven worden ook daar losgemaakt, waar toch nog allessins eerbied voor Gods majesteit het hart spant.

Dat is de verleidende invloed, die uit de wereld in onze Christelijke kringen binnendringt. Eerst niet meer het Oude Testament, maar dan nog wel het Nieuwe. Dan niet meer het apostolisch woord, maar nog wel het woord van Jezus. En dan eindelijk ook niet meer al wat het Evangelie ons biedt, maar ook uit dat Evangelie alleen datgene, wat strookt met ons dusgenaamd „verheiderd" inzicht.

Dan komen er eerst allerlei uiteenloopende beschouwingen in geschriften. Die onvastheid sluipt welhaast in de prediking, ze dringt door in de gesprekken, ze krijgt vat op de ouders, ze gaat over op de kinderen, en zoo neemt aldoor het besef af, dat we aan een hoogere, vaststaande, van God ingestelde zedelijke wereldorde onderworpen zijn.

Mag *dit*? Mag *dat*? Is dat geen zonde? Kan dit er meê door? Natuurlijk heeft alleen God het te beslissen. Maar wat is Gods wil? Wat is zijn ordinantie? Zoo sluipt twijfel in de gemoederen. Boos scepticisme krijgt dan de overhand. En nauwelijks is men op dat glibberig pad aan het uitglijden, of achter elkaar komen drie machten alle vastheid van het zedelijk leven in ons loswrikken. Eerst de opinie der menschen. Dan de zonde van ons gemoed, die er wel aan wil. En achter die beide Satan, die er op uit is, om stelselmatig alle geestelijke vastheid in ons hart in onzekerheid en onvastheid om te zetten.

Welnu, tegen al dit woelen en loswoelen is er maar één redmiddel.

Gij hoort in kringen om u heen zeggen, dat dit wel mag en dat zoo ernstig niet moet worden opgenomen. Gij hoort, hoe men, u influisterend, allerlei, wat u eerst zonde was, begint te vergoelijken. Gij hoort de inspraken van uw zinnen en van uw hartstocht, die allerlei voor u verontschuldigt. Gij hoort, hoe zelfs satan u allerlei losmaking van de wet uws Gods aanpredikt.

Maar tegenover al deze toespraak en inspraak treedt de Christus op, met u op een toon van Goddelijk gezag en op een toon van Goddelijk ontfermen toe te roepen: Gij hebt gehoord wat men om u heen zegt, en dat een stem *in* u zegt, dat het alles er wel mee door kan; *„Maar Ik zeg u"*: alzoo niet. Gods wet is onverbiddelijk.

En dat: *„Maar Ik zeg U"*, is voor wie gelooft de macht des Koninkrijks die u de vastheid hergeeft. Dat: *„Maar ik zeg U"* de Goddelijke mogendheid die den rotsgrond weer onder u schuift. Dat: *„Maar Ik zeg u"* is de adem des Heeren, die alien twijfel uit uw ziel bant, alle onzekerheid in u wegvaagt, en de vastheid onder u schuift; die uw leven zijn zedelijke kracht hergeeft.

Dat kon geen mensch zeggen, die enkel mensch is. Zoo kon niet spreken, wie alleen over menschelijk gezag beschikt. Wie zóó optrad, wie zóó sprak, wie aldus zijn eigen oordeel tegenover mensch en wereld, tegenover zonde en satan stelde, toonde reeds daardoor, dat hij sprak met Goddelijke autoriteit en zich van het bezit van die Goddelijke autoriteit volkomen bewust was.

En daarom, zoolang de Kerk van Christus haren Heere en Koning als God aanbidt, en deswege als hij spreekt: „Maar Ik zeg u!" zwicht, is ze een stad op een berg, staat ze rustig te midden der baren, blijft haar zedelijke grondslag ongeschokt.

En zoo ook voor u, persoonlijk: „Zoolang ge den Christus als God aanbidt, en, als Hij u toespreekt: „Maar Ik zeg u", alle verschil voor uitgemaakt oordeelt, rust uw huis niet op den zandgrond, maar op den rotsbodem van Gods heiligen wil.

Zie daarom toe, op uw persoonlijk leven, op uw gezin, op uw omgeving, op de gesprekken die er omgaan, op de geschriften die gelezen worden; en ziet ge dat veel, *te* veel reeds begon te wankelen, vlucht dan toch tot uw Heiland, zwicht voor zijn machtwoord: *„Maar Ik zeg u"*, en ge zult het op staanden voet aan heel uw zieleleven ontdekken: dán, maar ook dan eerst, hebt ge onder u den vasten rotsgrond terug.

Amsterdam, 3 Febr. 1905.

Te biecht.

Prof. Lindeboom, die eindelijk het stilzwijgen breekt over het „geheime stuk", stelt ons in de *Bazuin* een drietal vragen:

Aan *De Heraut* veroorloof ik mij 3 vragen te doen, opdat wij niet *in het geheim*, maar met *open vizier* strijden. 1. Wie is de man, die tegen *De Wachter* en Prof. Lindeboom de Kerken in het geweer roept? 2. Van wien hebt gij ontvangen het Agendum voor de vergadering van den *Wachter* bond, dat alleen aan de leden is gezonden? Nu legt gij op al die leden den boozen schijn van onbetrouwbaarheid, en op u zelven van spionnerij. 3. Wie heeft u verteld, wat op de laatstgeh. Curatoren-vergadering is verhandeld i. z. het voorwoord voor de „Handelingen"? De Curatoren hebben van die vergaderingen niets gepubliceerd: hoe weet gij dat dan?

I. L.

We weten niet, dat Prof. Lindeboom van onze Synode een benoeming heeft gekregen tot groot Inquisiteur, en we denken er niet aan, onze redactie-geheimen bij hem te gaan biechten.

Voldoende is, dat uit deze vragen zelf blijkt, dat de door ons meegedeelde feiten juist zijn.

Daarop alleen komt het aan.

En voorts blijft ons niet anders over dan onze diepe droefheid er over uit te spreken, dat Prof. Lindeboom, in plaats van schuld te belijden over de verdeeldheid, die hij in onze kerken aanricht, en de heimelijke saamzwering, door hem op touw gezet, alleen boos is over het feit, dat deze geheime stukken aan het licht zijn gekomen.

Hoog staat het standpunt, door Prof. Lindeboom hier ingenomen, zeker niet.

Tact.

IV.

Is tact noodig op elk gebied des levens, voor de opvoeding van uw kinderen, voor den omgang met uw medemensch, voor de vervulling van uw taak in de maatschappij, bovenal is die tact een onmisbare voorwaarde voor degenen die stuur en leiding aan het kerkelijk leven hebben te geven.

Om tweeërlei reden.

Vooreerst, omdat in de Kerk van Christus van uiterlijken dwang of heerschappij voeren over de conscientien geen sprake mag wezen. Gods volk is een Koninklijk priesterdom. Het heeft geen ander Hoofd dan Christus in den hemel, en geen andere wet om te gehoorzamen dan Zijn Woord alleen. Verlost van alle menschelijke dienstbaarheid, geroepen tot de vrijheid, die in Christus Jezus is, duldt Gods kind niet dat die vrijheid aan banden wordt gelegd of dat eenig ambtsdrager heerschappij zou willen voeren over het erfdeel des Heeren. Zelfs de Apostelen, met hoe hoog gezag ook door Christus bekleed, hebben veeleer door overreding de gemeente geleid, dan met autoriteit haar wetten opgelegd. Ze treden niet zoozeer op, noch in hun prediking, noch in hun zendbrieven, om de gemeente van Christus te gelasten en te bevelen, maar ze beroepen zich meest op het oordeel der gemeente zelf, ze trachten te overtuigen en te winnen, ze drijven de kudde niet, maar leiden haar met zachtheid in het door God gewilde spoor. En ze doen dat, niet omdat de autoriteit hun ontbrak, maar omdat ze geloofden, dat de gemeente de zalving des Heiligen Geestes bezat en daarom een beroep op Gods Woord en de christelijke conscientie voldoende was, om de gemeente af te houden van het kwade en te winnen voor het goede. Lees slechts, hoe de Apostel Paulus in den tweeden Corintherbrief de collecte voor de heiligen te Jerusalem, die hij met Apostolische autoriteit *gelasten* kon, met al de vindingrijkheid der liefde bij de trage broederen *aanbeveelt*, of hoe hij in dienzelfden brief de tegenstanders, die zijn apostolisch ambt aantastten, niet met een *anathema* buiten de gemeente sluit, maar met alle *zachtmoedigheid* tracht te overtuigen, dat hij waarlijk door Christus tot Apostel geroepen is, om te gevoelen hoever de Apostel des Heeren van alle heerschappij voeren over de gemeente verwijderd is. Een wereldlijk Koning mag een uitgeschreven belasting met geweld innen, of wie zijn gezag verwerpt met bajonetten en kanonnen tot onderwerping dwingen, maar in Christus Kerk moet niet door kracht of geweld, maar door den Geest des Heeren de gemeente worden geleid.

Reeds daarom is *tact* voor de leiding der gemeente zoo broodnoodig. De band, die kerkeraad en gemeente, ambtsdrager en gemeentelid verbindt, mag nooit een knellend juk worden. Dat degenen, die God geroepen heeft om de gemeente te regeeren, met heiligen ijver vervuld zijn om elken misstand in de gemeente weg te nemen en de Bruid van Christus „als een reine maagd aan Christus voor te stellen", valt eer te prijzen dan te laken. Een kerkeraad, die uit laksheid en gemakzucht, om alle moeite en last te voorkomen, alles bij het oude laat en niet mede arbeiden wil om „voort te varen tot de volmaaktheid", is een dienaar van menschen, in plaats van een dienaar Gods geworden. Een predikant, die zijn gemeente niet opbouwt in het geloof, die, om „naar het harte van Jerusalem te spreken" geen enkele zonde van Gods volk durft aantasten, of alle betwiste punten rusten laat om geen aanstoot te geven, verzaakt zijn heilige roeping. Een goede herder *volgt* de schapen niet, maar *gaat* voor hen *uit* en wijst hun den weg.

Maar hoe beslist we dit alles voorop stellen, de klacht mag toch niet onderdrukt, dat de gulden les der wijsheid *fortiter in re, suaviter in modo:* kras wat de zaak aangaat, maar zacht in de wijze van uitvoering, niet altoos behartigd wordt; dat soms een schier reformatorische ijver wordt ontwikkeld op detailpunten, die veel meer den omtrek dan het centrum van het geestelijk leven raken; dat de toepassing der beginselen hier en daar wel eens zoo geoutreerd is geworden, dat men van een „Phariseesche preciesigheid," gelijk onze vaderen het noemden, niet ver meer af was. Een goede herder geeft leiding, en hij weet, dat vaste spijze voor te zetten aan degenen, die nog de melk der eerste beginselen van noode hebben, een gebrek is aan geestelijken tact. Juist omdat hij de gemeente opbouwen wil, zal hij eerst jaren arbeiden om de fundamenten te leggen, voordat hij aan de muren en zolderingen begint. Voordat nieuwe maatregelen worden ingevoerd, hoe nuttig en wenschelijk ook op zich zelf, zal hij eerst beginnen met de gemeente te onderwijzen, opdat niet van boven af als met heerschappij de gemeente gedwongen wordt in het goede spoor te wandelen, maar zij zelve gewillig zij om naar Gods ordinantiën te leven. En desnoods zal hij liever een gebrek en misstand in de gemeente tijdelijk verdragen, dan dat hij door te forsche en ingrijpende maatregelen aanleiding tot verbittering en scheuring zou geven.

Maar niet minder is die geestelijke tact noodig in de tweede plaats, omdat het Woord Gods, dat alleen richtsnoer is voor geloof en leven, niet een soort wetboek is, waarin voor elk speciaal geval een afzonderlijke regel ons is gegeven, zoodat we met een enkelen tekst of een uitspraak van Christus of de Apostelen, Gods wil kunnen vaststellen. Wie dat doen wil, misbruikt de Heilige Schrift en vervalt tot al die dwaasheden, waardoor de secten van vroeger en later tijd zich bespottelijk hebben gemaakt. Men klemt zich vast aan de letter en vergeet het Apostolisch woord, dat de letter doodt en de Geest alleen levend maakt. Omdat in het Nieuwe Testament geen uitgedrukt bevel Gods is om kinderen te doopen, acht men den kinderdoop met Gods Woord in strijd. Omdat de Apostelen nergens met zoovele woorden zeggen, dat de Sabbath door den Zondag vervangen is, breekt men met de gewoonte van heel de Christelijke Kerk van de dagen der Apostelen af en wordt den Joden op dit punt gelijk. En die lijn doortrekkende, gaat men straks zonder buidel of male op reis, omdat Christus dit zijn Apostelen verbood; tracht kranken weer te genezen door gebed en zalving met olie, omdat Jacobus dit voor zijn dagen voorschreef, en weigert met een vrouw aan tafel te zitten die geen deksel op het hoofd draagt, omdat de Apostel zegt, dat de vrouw „gedekt" behoort te verschijnen. Zoo machinaal en werktuigelijk gaf God de Heere ons zijn openbaring niet. Hij bracht haar tot de Kerk in historischen, in menschelijken vorm, opdat de gemeente, geleid door den Heiligen Geest in dien vorm het onvergankelijke wezen, in het tijdelijke het eeuwiggeldende vinden zou. Wat Gods Woord ons biedt, zijn de beginselen, zijn de grondlijnen, zijn de geestelijke waarheden.

Maar met die beginselen uit Gods Woord af te leiden, zijt ge er nog niet. Ze moeten nu ook toegepast op onzen tijd, op onze omstandigheden, op onze behoeften. Eerst zóó wordt het Woord Gods een *levende* macht en kán dat Woord *heerschen* in het midden der gemeente. Om dat nu te doen, heeft Christus het ambt ingesteld in de gemeente. Want de bediening des Woords is niet anders dan de toepassing van Gods Woord op de geestelijke nooden van *ons volk;* de bediening der regeering is niet anders dan de toepassing van Christus' koninklijk regiment op het leven der gemeente *in onze dagen;* en de bediening der tafelen is niet anders dan de toepassing der barmhartigheid van Christus op de ellende en kwalen *van onzen tijd.*

Is dit ingezien, dan zal men ook verstaan, waarom de geestelijke tact voor den ambtsdrager onmisbaar is. Want tact is niet anders dan de vaardigheid der ziel, om de beginselen toe te passen op de juiste wijze en met de gepaste middelen. En waar bij het ambt juist alles op de *toepassing* der beginselen aankomt, daar kan zonder tact het ambt niet worden bediend. Ontbreekt het fijne tactgevoel der ziel om uit Gods Woord als intuitief te voelen wat de wil des Heeren is, de wil des Heeren niet in het algemeen, maar voor dit speciale en bijzondere geval, dan kunt ge geen geestelijke leiding geven. En ook, ontbreekt de vaardigheid der hand om naar de juiste middelen te grijpen om dien wille Gods te volbrengen, dan moge uw inzicht in Gods Woord voortreffelijk zijn, maar bij de uitvoering bederft ge meer dan ge sticht.

Gebrek aan tact bij de ambtsdragers, is om die beide redenen zoo diep te betreuren. Wie zonder tact de gemeente leiden wil, schuift het hoog gezag in plaats van de dienende liefde, en staat bij elk moeilijk geval verlegen om uit Gods Woord de rechte beslissing te vinden.

Waar nu die fijnere tact gewoonlijk meer vrucht is van rijpere levenservaring en op jeugdigen leeftijd niet zooveel wordt gevonden, daar ligt er onmiskenbaar een schaduwzijde in, dat jonge mannen, kersversch van de academie gekomen, plotseling aan het hoofd eener gemeente worden geplaatst. Aan de Hoogeschool is het ideaal hun voor oogen gehouden, hebben ze geleerd hoe het wezen moet, en nu in een gemeente optredend, die van dat ideaal nog o zoo ver verwijderd is, willen ze plotseling al het bestaande omverwerpen en als met één tooverslag een nieuw gebouw uit den grond doen oprijzen. Aan de Academie zijn ze ingeleid in de beginselen van Gods Woord, zijn de stoutste problemen met hen besproken, wekte de adelaarsvlucht der gedachte hun stille bewondering. En straks meenen ze, geroepen om zelf den kansel te bestijgen, dat hun gemeente een soort college, hun kansel een katheder voor dogmatiek, en zij zelf professoren in miniatuur hebben te zijn. De gemeente lijdt daardoor schade. Ze klaagt, gelijk een ouderling het onlangs tegenover ons uitdrukte, dat de predikant de ruif zoo hoog hangt, dat er geen voedsel voor de gemeente uit te krijgen is.

Op die schaduwzijde moet gewezen. Niet, omdat we aan jonge mannen den toegang voor het ambt wenschen moeilijk te maken. Christus koos jonge mannen tot apostelen. Van Timotheus staat geschreven: Niemand verachte uwe jeugd. En heel de historie der kerk leert, dat God meestal jonge mannen gebruikt heeft tot krachtige daden in Zijn dienst. Maar wel om tot behoedzaamheid en voorzichtigheid aan te manen, waar de verzorging van het heiligste op aarde, Christus kerk, hun wordt toevertrouwd.

Een belangrijk proces.

VIII.

Ten slotte ons eigen oordeel gevende over het proces, dat tusschen de Vrije Kerk en de Vereenigde Vrije Kerk in Schotland gevoerd is, meenen we, dat wel onderscheid moet gemaakt worden tusschen het vonnis, dat het Hoogerhuis wees, en den strijd, zooals die tusschen beide Kerken is gevoerd geworden.

Om met het laatste te beginnen, kan kwalijk ontkend worden, dat de Vereenigde Vrije Kerk tegenover de dissentieerende broeders noch billijk, noch rechtvaardig gehandeld heeft. Wanneer men in onze pers er met nadruk op gewezen heeft, dat de oorzaak van dezen onverkwikkelijken strijd grootendeels daarin moet gezocht worden, dat de vroegere Vrije Kerk te veel het kerkelijk goed in de macht van een centraal bestuur gebracht had, dan ligt hier zeker een deel waarheid in. De ontzaglijke kapitalen, die bijeengebracht waren voor de predikantstractementen, pensioenen voor emeriti, weduwen en weezen en voor den zendingsarbeid, zijn gebleken voor de vrijheid der Kerk een ernstig bezwaar op te leveren. Wanneer oude predikanten, zendelingen, emeriti-predikanten, weduwen en weezen hun salaris of pensioen ontvangen uit één generale kas, die door de Synode wordt beheerd, dan worden de plaatselijke kerken zoo goed als geheel van haar zelfstandig karakter beroofd en krijgt de Synode ten slotte alle macht in handen. En hoe diep we afkeerig zijn van alle noodelooze scheuring en splitsing der kerk, — een eenheid, die alleen door de zilveren koorde in stand wordt gehouden, schijnt ons nog gevaarlijker toe. De moed van de dissentieerende broeders, om, niettegenstaande ze geld en kerk en pastorie verloren, pal te blijven staan voor hunne beginselen, moet daarom, afgescheiden van al het andere, hoog worden gewaardeerd. En omgekeerd kan niet ernstig genoeg worden afgekeurd, dat de Synode der Vrije Kerk in plaats van aan deze broeders een deel van het bijeengebracht kapitaal uit te keeren, hen zelfs van hun kerkgebouw en pastorie heeft beroofd. Wel heeft men van de zijde der Synode er zich op beroepen, dat in de *deed of trust* de regeling getroffen was, dat wanneer een vijfde deel der kerken met de scheuring meëging, een procentsgewijze verdeeling van het kapitaal moest plaats vinden, en de scheidende broeders, omdat hun aantal minder dan één vijfde bedroeg, dus alle recht op uitkeering hadden verloren, maar in de Synode zelf is toch wel gevoeld, dat het geschreven recht hier niet in overeenstemming was met de eischen der billijkheid. De opmerking, ons dezer dagen gemaakt, of ook de Gereformeerde kerken in ons land niet aan hetzelfde onrecht zich hebben schuldig gemaakt tegenover de Christelijke Gereformeerde broeders, snijdt geen hout. Vooreerst niet, omdat bij de vereeniging tusschen de Chr. Geref. Kerk en de Nederduitsche Gereformeerde Kerken er geen sprake van is geweest, dat de band aan de belijdenis door een der beide Kerken zou worden verzwakt. Integendeel, beide Kerkengroepen zijn vereenigd omdat ze één waren in belijdenis en in kerkenorde; elke gelijkstelling van hetgeen in Schotland is geschied met onze kerken, gaat reeds daarom niet op. En ten tweede, omdat er bij de vereeniging der beide Kerken in ons vaderland in geen van beide Synoden een minderheid gevonden is, die tegen de saamsmelting zich verzette. De vereeniging is beiderzijds met algemeene stemmen geschied. Terwijl ten derde op die weinige plaatsen, waar na de samensmelting Kerkeraad en gemeente eenparig verklaarden „Christelijk Gereformeerd" te willen blijven, het kerkegoed rustig in hun bezit gelaten is.

Indien dan ook de dissentieerende broeders in Schotland alleen om de verandering van den naam of uit persoonlijke antipathie tegenover de Presbyteriaansche Kerk zich tegen de vereeniging verzet hadden, dan zou ons oordeel over deze broeders niet anders dan afkeurend kunnen en mogen zijn. Eenheid van Kerken, die dezelfde belijdenis hebben, is eisch van Gods Woord. En wanneer de Synode, voor dien eisch buigend, die eenheid bewerkt, dan is verzet tegen zulk een Synodaal besluit zondig, niet omdat men tegen de Synode zich verzet, maar omdat men ingaat tegen Gods Woord.

Maar in Schotland was de zaak geheel anders. Gelijk door ons is aangetoond, liep de strijd wel degelijk over de diepste beginselen. Ongelukkigerwijze is door de appelleerende partij in dit proces veel te veel op den voorgrond geschoven het zoogenaamde beginsel van den band tusschen Staat en Kerk. Uit juridisch oogpunt was dit tactvol, want het kan niet ontkend worden, dat de Vrije Kerk bij haar ontstaan op dat beginsel zeer sterk den nadruk had gelegd en voor den rechter de hoofdvraag dus wel wezen moest, wie der beide partijen aan dat beginsel getrouw was gebleven. Maar op de Christelijke conscientie maakt dit „beginsel" toch weinig indruk. Zelfs toegegeven, dat dit „beginsel" metterdaad een dogma kan genoemd worden, dan is verschil van inzicht op dit punt toch waarlijk niet voldoend motief, om daarom met de bestaande Kerk te breken of te weigeren met een andere Kerk zich te vereenigen. Vooral niet omdat, gelijk volkomen terecht is opgemerkt, de verhouding tot de Overheid altijd accessoir is en aan het *wezen* der Kerk niets verandert, zoodat een Kerk, hetzij ze Staatskerk is of niet, toch altoos een Kerk van Christus Jezus blijft. Waar ten slotte nog bijkomt, dat de quaestie practisch geen het minste belang heeft, omdat beide partijen met de officieele Staatskerk hadden gebroken en er geen de minste kans op is, dat de Overheid in Schotland de Vrije Kerk nog als Staatskerk erkennen zal.

Intusschen mag men door dezen voorop geschoven pion zich niet laten misleiden omtrent het eigenlijke punt waar de strijd om ging. De wijziging in de onderteekeningsformule door de Vrije Kerk gemaakt, is hier beslissend. Beide Kerken hadden allengs den band aan de Confessie losser gemaakt. Er waren in beide Kerken tal van mannen, die omtrent zeer gewichtige punten van de Confessie, de inspiratie en het gezag der Schrift, de uitverkiezing en andere punten, min of meer meegingen met de nieuwere denkbeelden, of onder het dogma der kerk iets gansch anders verstonden dan de Kerk in vroeger tijd er mee bedoeld had. Om aan hun conscientiebezwaar tegemoet te komen, werd de onteekeningsformule losser gemaakt, werden verklaringen van de confessie gegeven, die lijnrecht tegen hare bedoeling ingingen, en werd het openlijk uitgesproken, dat de Synode wanneer zij wilde de Confessie op elk punt kon veranderen, ja zelfs geheel afschaffen. De Vrije Kerk, die oorspronkelijk zoo kloek en trouw voor de belijdenis was opgekomen, was allengs steeds meer afgegleden en haar vereeniging met de Presbyteriaansche Kerk, die reeds lang de belijdenis verwaterd had, zette slechts het zegel op dit proces van ontbinding. De Confessie bleef *in schijn* bij de vereeniging gehandhaafd, maar in werkelijkheid was ze niet meer de uitdrukking van het levend geloof der gemeente, maar werd ze een historisch symbool, een uiterlijk herkenningsteeken, een vlag om een geheel andere lading te dekken.

Dr. Scott in het Churchcongres, te Edinburg gehouden, dat door meer dan 700 leden werd bijgewoond, verklaarde ronduit, „dat de geheel veranderde omstandigheden in de 19de eeuw en de groote vooruitgang van de theologische wetenschap gedurende de laatste helft dier eeuw de onderteekening der confessie in steeds toenemende mate tot een ergernis (increasingly irksome) had gemaakt, zoodat het thans de hoofdquaestie was geworden, die den vrede der Kerk bedreigde." Toch meende hij, dat dit bezwaar overdreven was en men bij de confessie zich wel neer kon leggen, mits men maar niet in letterlijken zin aan de confessie gebonden werd. „De beslissingen door de Westminster Synode genomen, zeide hij, komen ten slotte op wonderlijke wijze overeen met de resultaten van het wetenschappelijk en philosophisch onderzoek. Wat de Synode leerde aangaande de goddelijke besluiten, de praedestinatie, de uitverkiezing, de verwerping en de algemeenheid van den val, is ten slotte slechts een ruwer vorm om te verklaren, hoe er een algemeene en onverbiddelijke wet heerscht in de natuurlijke teeltkeuze, in de overerfelijkheid en de solidariteit van ons menschelijk geslacht, en het modern philosophische gezichtspunt van de eenheid en de volslagen onmogelijkheid van een dualisme in het goddelijke wezen bevestigt wat de Westminster belijdenis leert aangaande de absolute souvereiniteit der genade."

Nu mag aan dit gevoelen van Dr. Scott, die tot de officieele staatskerk behoort, zeker niet te veel waarde worden gehecht, maar het toont toch, wat in de theologische wereld in Schotland omgaat. En nog duidelijker blijkt dit uit de toespraken, door de professoren bij de opening van het nieuwe college voor de Vereenigde Vrije Kerk gehouden. De rector Rainy verklaarde ronduit, dat de geheele strijd liep over deze eene